

ALUEKEHITTÄMISEN TILANNEKUVA: LAPIN MAAKUNTA

ALUEPROFIILI

Lapin maakuntaohjelmasta käytetään nimeä Lappi-sopimus vuosille 2018-2021. Sen tulevaisuuskuva 2040 kertoo, että Lappia kehitetään sen luonnonvaroihin ja ihmisiin perustuen. "Ponnistetaan pohjoisesta arktisella luksuksella" tarkoittaa sitä, että arktisiin luonnonvaroihin pohjautuvat luksustuotteet ja palvelut myyvät maailmalla ja alueen omat voimavarat hyödynnetään alueen yritysten ja asukkaiden eduksi.

Lapin visio vuodelle 2021 on: *Lappi on arktinen, avoin ja älykäs. Me teemme maailman puhtaimmassa maakunnassa kestävästi menestystä. #RakkaustaLappiin*

Maakuntaohjelmassa neljä strategista valintaa ohjaavat aluekehittämistä:

- Arktinen talous vahvistuu
- Työ ja osaaminen uudistuvat rajattomassa ympäristössä
- Puhdas luonto, hyvä elinympäristö, kulttuuri ja toimivat palvelut luovat hyvinvointia
- Hyvä saavutettavuus mahdollistaa kasvun ja kilpailukyvyn sekä hyvinvoinnin.
 - Lämpileikkaavia teemat ovat: kansainvälisyys, kestävä kehitys ja resurssitehokkuus, vähähiilisen elämäntavan edistäminen, digitalisaatio, yhdessä tekemine, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo.

Lapin aluerakennevisiossa 2040 erilaiset keskuksat toimivat aluerakenteen runkona.

Maakuntakeskuksia on kaksi: Kemi-Tornio ja Rovaniemi. Kemi-Tornion alue kehittyvästi vahvasti teollisuuden, logistiikan ja rajakaupan kansainvälisenä keskittymänä, myös matkailu kasvaa. Rovaniemen alue kehittyvästi maakunnan suurimpana matkailukohteena, myös kaupan keskuksena. Maakuntakeskukset kehittyvät modernin koulutuksen keskuspaikkoina. Aluekeskukset ovat monipuolisia työpaikka ja – palvelukeskuksia yli kunta- ja seutukuntarajojen, etenkin Kittilä, Sodankylä, Kemijärvi ja Ivalo kasvavat. Länsi-Lapin, Jäämeren ja Murmanskin kehittämiskäytävät yhdistävät Lapin keskuksia toisiinsa ja naapurimaihin. Maakunnan merkittäviä kehittämisväyhykkeitä ovat Perämeren kaaren teollisuus- ja energiaväyhyke, matkailuväyhykkeet sekä Keski-Lapin mineraaliväyhykkeet. Toimintojen sijoittumista määrittää merkittävästi Natura-alueiden verkosto. Lapin saavutettavuuden kannalta tärkeitä globaaleja hankkeita ovat mm. Pohjois-Itä -tietoliikennekaapeli sekä Jäämeren ratayhteys.

VÄESTÖDYNAMIIKKA

Vuoden 2016 lopussa Lapin väkiluku oli 180 210, saamea äidinkielenään puhuvia oli vajaa prosentti. Lapin väkiluvun väheneminen on ollut viime vuodet hillitympää ja poismuuttaneiden määrä laski vuonna 2016. Seutukunnittain tarkasteltuna syntyneiden enemmisyys ja väestönlisäys olivat positiivisia vain Rovaniemellä. Muuttotase oli ainoastaan Rovaniemellä ja Tunturi-Lapissa positiivinen. Ulkomaalaistaustaisen väestön määrä nousi edellisvuoteen verrattuna ja vuonna 2016 Lapissa asui 3 994 ulkomaan kansalaista. Lapin sisäinen muuttoliike on voimakasta ja kuntien nettomuuttotappiot osittain merkittäviäkin. Valtaosa sisäisestä muuttoliikkeestä kohdistuu Rovaniemen seudulle ja Kemi-Tornion seutukuntaan. Suurimpia muuttotappioseutukuntia ovat Kemi-Tornio, Itä-Lappi, Tornionlaakso ja Pohjois-Lappi. Suurimmat muuttovirrat vuonna 2016 Lappiin tulivat Pohjois-Pohjanmaan ja Uusimaan maakunnista. Vuonna 2015 Lappiin muuttaneista 69 % oli 20–49-vuotiaita.

Vuonna 2015 nettomuuttotappiota tuli eniten opiskelijoista. Tulomuuttajissa perusasteen koulutuksen käyneiden osuus oli 29 %, keskiasteen käyneiden 49 % ja korkea-asteen käyneiden 22 %. Korkea-asteen koulutuksen saaneista muuttovoittoa tuli yhdeksään kuntaan. Muuttovoittoisia toimialoja olivat terveys- ja sosiaalipalvelut, julkinen hallinto ja maanpuolustus, maa-, metsä- ja kalatalous, kaivostoiminta ja louhinta sekä taiteet, viihde ja virkistys. On selvitetty, että potentiaalisia maakuntaan muuttavia ovat useimmiten ne, jotka arvostavat asuinympäristöltä luonnonläheisyyttä, puhdasta ilmaa sekä kaunista, rauhallista ympäristöä. Etätöiden ja sesonkimaisen työn mahdollisuudet, kiinnostava opiskeluympäristö, yhteisöllisyys ja kansainvälisyys ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä.

Työkäisiä Lapin väestöstä oli 61,5 %, alle kouluikäisiä 15,2 %, ja yli 65-vuotiaita 23,2 %. Huoltosuhte oli Lapissa vuonna 2016 62,5, eli hieman korkeampi verrattuna maan keskiarvoon. Lappilaisten keski-ikä oli 42,5 vuotta. Tilastokeskuksen (2015) ennusteen mukaan Lapin väestön huoltosuhte edelleen heikkenisi seuraavien vuosien aikana. Lappi-sopimus 2018-2021 tavoittelee kuitenkin väestömäärän nostamista reiluun 180 000 asukkaaseen vuoteen 2021 mennessä; kuntien välinen nettomuutto halutaan kääntää positiiviseksi ja maahanmuuttoa lisätä. Tämä edellyttää vahvaa Lappi-brändiä ja sen taitavaa hyödyntämistä sekä elinkeinoelämän voimakasta kasvua.

ALUETALouden, KUNTATALouden JA TYÖLLISYYDEN DYNAMIIKKA

Lapin kuntien talous oli vuonna 2016 hieman positiivisempi edellisvuoteen nähden, vaikka sopeuttamistoimenpiteitä on tehty. Niin ikään kuntien lainakanta kasvoi maltillisemmin. Vuonna 2016 kuntien tilikauden tulokset ja ylijäämäkertymät ovat maan keskiarvoa heikompia, mutta konsernitasolla tilikauden tulos oli parempi. Lapin kuntien ja kuntakonsernien lainakanta oli muuhun maahan nähden pienempi. Vuonna 2016 Lapin seutukuntien, Tornionlaakson ja Itä-Lapin seutukuntia lukuun ottamatta, verotulojen osuus koko verorahoituksesta on valtionosuuksia suurempi. Suhteessa muuhun maahan Lapin kuntien nettoinvestoinnit ovat vähäisempiä. Lapin kuntien tilanne verotettavien tulojen suhteen on koko maata keskimääräisesti heikompi.

Lapissa on vahva vientivetoinen suurteollisuus, joka mahdollistaa kasvua myös muulle yritystoiminnalle. Viime vuosina Lapin yritysten kokonaisliikevaihto on kasvanut, kasvua on tapahtunut lähes kaikilla toimialoilla. Suurimpia liikevaihdon kasvuja nähtiin kaivostoiminnassa ja louhinnassa (+28,3 %), matkailupalveluissa (+ 11,7 %), majoitus- ja ravitsemistoiminnassa (+10,3 %) ja rakentamisessa (+8,3 %). Nämä erottuvat niin ikään pitkän aikavälin kehityksessä positiivisemmalla liikevaihto- ja henkilöstömäärän kehityksellä. Kaupan liikevaihdon kehitys on kasvava ja koko maata positiivisempi. Lapin vahvimmat erikoistumisalat suhteessa koko maan henkilöstömääräosuuksiin ovat kaivostoiminta ja metallien jalostus. Vuonna 2016 Lapin viennin osuus Suomen kokonaisviennistä oli lähes seitsemän prosenttia ja noin kolmanneksella lappilaisilla pk- yrityksillä on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla. Merkittävimmät kansainväliset yritystoimijat ovat teollisuutta ja kaivostoimintaa edustavat vientipainotteiset yritykset. Suurin osa Lapin yrityksistä on mikroyrityksiä, tai pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

Lapin työpaikkarakenne on vahvasti palvelupainotteinen. Työpaikkoja on eniten sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kauppa, julkiset ja yksityiset palvelut sekä matkailu työllistävät paljon. Teollisuuden, rakentamisen ja kuljetusalan osuus työpaikoista on runsas viidennes. Työpaikkoja oli vuonna 2014 yhteensä noin 68 610 ja näistä 63 prosenttia oli yrityksissä ja 37 prosenttia julkisella sektorilla. Uudet työpaikat syntyvät pääosin yrityksiin. Luonnonvara-ala on vahva lappilainen toimiala, mutta etenkin maatalousyrittäjyys nähdään entistä suuremmaksi riskiksi epävakaa tulevaisuuden vuoksi.

Metsä- ja terästeollisuusyksiköihin sekä kaivostoimintaan on panostettu viime vuosina kapasiteetin kasvattamiseksi. Suurteollisuuden vuosittaiset ostot ja investoinnit toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen liikkuvat sadoissa miljoonissa, nämä investoinnit tukevat laajasti myös alihankkijoiden toimintoja. Teollisuuden investoinneissa merkittävimpiä ovat Tornion Röyhtän Manga LNG-tuontiterminaali ja toteutuessaan Kemin ja Kemijärven biojalostamohankkeet. LNG –terminaalin myötä Lappi saa uuden energiamuodon käyttöön ja LNG mahdollistaa uusia liiketoimintoja. Elokuussa 2017 Lapissa oli yhteensä 38 tuulipuisto-hanketta, 16 toiminnassa ja 22 suunnitteilla. Lapissa ja erityisesti Kemi-Tornio alueella on panostettu teolliseen symbioosiin. Alueorganisaatio on pyrkinyt auttamaan yrityksiä ja muita toimijoita tehostamaan keskinäistä resurssien hyödyntämistä. Tavoitteena on saada yritykset tuottamaan toisilleen lisäarvoa hyödyntämällä tehokkaasti toistensa sivuvirtoja, tuotteita, teknologiaa ja palveluja, on luotu mahdollisuuksia uusille liiketoiminnoille. Alueella on tunnistettu aihioita, joiden kokonaisvolyymi voi olla 500 miljoonaa euroa. Malminetsintä on kääntynyt kasvuun Lapissa. Malminetsinnän lisääntyminen tulevaisuudessa luo pohjaa uusien kaivosesiintymien löytymiselle ehtyvien varantojen tilalle. Toimijoiden määrän, malminetsinnän volyymin ja kairausmäärien odotetaan edelleen kasvavan selvästi. Suuri osa malminetsinnästä kohdistuu tällä hetkellä Pohjois- ja Itä-Suomeen. Kaivosten aluetaloudelliset vaikutukset nähdään erityisen merkittävänä. Haasteina on elinkeinojen yhteensovittaminen. Matkailun uudet investoinnit ovat olleet merkittäviä Pohjois-Lapin ja Itä-Lapin matkailukeskuksien alueilla sekä Rovaniemen alueella. Isoissa matkailukeskuksissa sekä Rovaniemellä että Kemissä on odotettavissa yhä voimistuvaa uudisrakentamista. Tunturi-Lapin matkailukeskusten investointien arvioidaan käynnistyvän vuoden 2018 aikana. Investointeihin ja eri elinkeinojen yhteensovittamisesta käytävän keskustelun rinnalla tarvitaan myös lisää ohjeistusta ja yhteisesti sovittuja toimintatapoja vastuullisen ja eettisesti kestävä saamelaismatkailun toteuttamiseksi.

Elinkeinoelämän vilkastumisen myötä työvoiman kysyntä on parantunut, tämä näkyy työllisyysasteen nousuna ja työttömyyden vähenemisenä. Työvoimatutkimuksen luvuin työllisiä oli vuonna 2016 Lapissa 75 600, työllisyysaste oli 65,3 % ja työttömyysaste 10,7 %. Työnvälitilastojen (TE-toimistossa työttömänä työnhakijana) mukainen työttömyys on laskenut jo neljänä vuonna peräkkäin. Lokakuun 2017 lopussa työttömien määrä oli 10 500, yhtä vähän työttömiä oli viimeksi kuusi vuotta sitten. Työttömyys on laskenut kaikissa ikäryhmissä ja vuoden 2016 lopusta lähtien myös rakennetyöttömyys on alentunut. Vaikka ulkomaamaisten työttömien osuus työvoimasta on koko työttömyyteen verrattuna lähes kaksinkertainen, on se laskenut Lapin kokonaistyöttömyyttä enemmän.

Työttömyyden laskusta huolimatta rakenteellinen työttömyys sekä työn ja tekijöiden alueellinen ja ammatillinen kohtaamattomuus ovat ongelmia. Työvoimaa tarvitaan lähes kaikilla aloilla ja alueilla Lapissa. Työvoiman saatavuusongelmat ovat pahentuneet ja esim. tilastokeskuksen työnantajahaastattelun mukaan peräti 36 % työnantajista oli kohdannut rekrytointiongelmia uuden työvoiman palkkauksessa vuonna 2016. Työvoiman lisääntyvät rekrytointi- ja saatavuusongelmat nähdään uhkana yritysten kasvulle ja kehittymiselle sekä uusien yritysten sijoittumiselle alueelle. Yritysten kansainvälinen yhteistyö, suuntautuminen kansainvälisille markkinoille ja matkailun uudet kasvavat asiakasryhmät edellyttävät rekrytoitavalta henkilöstöltä kieli- ja kulttuuriosaamista, markkinointi- ja myyntitaitoja sekä verkosto-osaamista. Digitaalisuus muuttaa työn sisältöjä ja työn tekemisen tapaa. Työntekijöiltä odotetaan toisaalta vahvaa alan asiantuntijuutta ja toisaalta moniosaamista, joustavuutta muuttuvissa olosuhteissa ja asiakaslähtöisyyttä. Työnjohdon rooli, henkilöstöhallintoon ja työsuhteasioihin liittyvä osaaminen ja esimiestäidot korostuvat.

Työvoiman kysynnän vilkastuminen näkyy jo neljättä vuotta peräkkäin TE-toimistoon ilmoitettujen avointen työpaikkojen lisääntymisenä. Alkuvuoden 2017 aikana Lapissa ilmoitettiin TE-toimistoon avoimeksi lähes 10 300 työpaikkaa. Työpaikkatarjonnassa näkyy vahvasti palvelu- ja myyntityö. Em. lisäksi työpaikat lisääntyivät esim. tekniikan asiantuntijatehtävissä ja rakennusalalla. Työvoiman kysynnän keskeisen osan muodostaa työvoiman vaihtuvuudesta sekä toistuvista kausiluontoisista työvoimatarpeista. Työllisyyden kasvumahdollisuudet ovat yksityissektorilla, erityisesti yrityksissä ja yrittäjyydessä. Henkilöstöpalveluyritysten ja vuokratyön käyttö henkilöstön rekrytoinnissa on yleistynyt ja yleisty edelleen. Lappilaisesta työvoimasta kilpailevat myös Pohjois-Norja ja Pohjois-Ruotsi. Matkailun kasvu ja sesonkien pidentyminen näkyy lisääntyneinä työmahdollisuuksina matkailualan moninaisissa tehtävissä. Teollisuus- ja matkailuinvestointihankkeet heijastuvat lisääntyvänä työvoiman kysyntänä rakennusalalla ja kuljetuksissa. Malminetsintä ja autotestausta tukevassa toiminnassa on myös lisääntyviä työvoimatarpeita. Suunnitteilla olevien biotaloushankkeiden monille aloille heijastuviin työvoimatarpeisiin vastaamiseen valmistaudutaan jo ennakoivasti toimijoiden yhteistyönä. Sosiaali- ja terveydenhuollon työvoiman kysyntä on jatkuvaa ja heijastuu alan ammateissa työvoimapulana. Lapin erikoishaasteena on saamenkielisen ammattihenkilöstön saatavuus.

YRITYS- JA INNOVAATIOTOIMINNAN SEKÄ OSAAMISEN DYNAMIIKKA

Lapin väestön koulutustaso on nouseva. Vuonna 2015 keskiasteen tutkinnon 15 vuotta täyttäneestä väestöstä oli suorittanut 45,6 % ja korkea-asteen tutkinnon 25,1 %. Pelkän peruskoulun varassa olevia 20-24-vuotiaita on yhä lähes 17 prosenttia. Toisen asteen koulutukseen hakeutumisaktiivisuus on Lapissa erittäin hyvä. Työvoiman kohtaanto-ongelmien ja rekrytointihaasteiden ratkaisemiseksi sekä riittävän alueellisen koulutustarjonnan turvaamiseksi tarvitaan uudenlaista koulutuksen ja oppilaitosten verkostoitumista, monimuoto-opetuksen kehittämistä ja teknologian hyödyntämistä sekä työelämä- ja yritys yhteistyötä. Keskeisessä asemassa on ammatillisen koulutuksen reformi ja ennakoititiedon hyödyntäminen työelämän ja työmarkkinoiden muutoksessa. Riittävät resurssit ovat niin ikään elintärkeitä; tulevat koulutusleikkaukset luovat uhkia. Ammattikorkeakoulujen ja yliopiston koulutustarjonta on vastannut sekä määrältään että koulutusaloiltaan maakunnan ja koko maan tarpeita. Ne ovat voimakkaasti kansainvälisiä, ja niille on muodostunut tunnistettuja profiileja.

Teollisuuden näkökulmasta kierto- ja biotalouden uusien investointien liiketoimintapotentiaali on nykytasoon verrattuna kymmenkertainen. Lappilaisten elintarvikkeiden jalostusarvoa voidaan yhä nostaa ja kasvualaa on yrityksissä, jotka hyödyntävät luonnosta saatavia raaka-aineita. Hajautetussa energiantuotannossa uusiutuvista raaka-aineista on suuri potentiaali haltuun otettavaksi, niin ikään metsäluonnosta saatavissa keruutuotteissa ja mm. erilaisissa puutuotteissa on kasvumahdollisuuksia. Lapin toimivien kaivosten tilanne on vakaa ja positiivinen, uusia investointeja on suunnitteilla. Malmin etsintä on kasvussa. Lapissa on useita ajoneuvo- ja rengastekniikan testauskeskittymiä. Matkailun toimiala on merkittävä ja se kasvaa kaikilla alueilla: tavoitteena on kasvattaa Lapin ympärivuotista kiinnostusta matkailijoiden parissa ja edelleen panostaa alan yrittäjien ja muiden toimijoiden digitaalisuustiedon ja -taidon kehittämiseen tuotekehityksessä, markkinoinnissa ja myynnissä. Rakennusalalla on näköpiirissä kasvun elementtejä. Nykyinen ja lähitulevaisuuden rakentaminen kohdistuu erityisesti asunto-, matkailu- ja teollisuusrakentamiseen. Liike-elämän kasvavia palveluita ovat mm. erilaiset kiinteistö- ja huoltopalvelut, konsultointi-, henkilöstö- ja insinööri palvelut.

Vuoden 2016 4.kvartaalissa lopettaneita yrityksiä oli Lapissa hieman enemmän kuin aloittaneita: lopettaneita oli n. 2 % yrityskannasta, aloittaneita n. 1,4 %. Em. osuudet vastasivat kutakuinkin koko maan tilannetta. Pk-yritysbarometrin 2/2017 mukaan Lapin yrittäjät arvioivat suhdannenäkymät

suhteellisen positiivisesti, mm. liikevaihdon, tilauksien määrän, viennin arvon ja kannattavuuden arvioidaan kasvavan seuraavan vuoden aikana. Kasvuhakuisia yrityksiä oli yhteensä 45 %. Lapissa on otettu enemmän ulkopuolista rahoitusta suhteessa muuhun maahan viimeisen 12 kuukauden aikana. Lapissa ulkopuolista rahoitusta aiottiin ottaa muuta maata useammin koneiden ja laitteiden sekä rakennusinvestointien lisäksi myös käyttöpääomaksi liiketoiminnan kasvusta johtuen. Muu Lappi investoi enemmän yrityksen kehittämishankkeisiin ja kansainvälistymiseen. Keskeisimmiksi kehittämiskohteiksi Lapissa nostetaan mm. myynti ja markkinointi. Liikenneyhteydet sekä työvoiman saatavuus ja koulutustarjonnan kehittymisen arvioidaan toimintaympäristökuvauksissa muuta maata heikommaksi.

Alueen sektoritutkimuslaitosten, yliopiston ja ammattikorkeakoulun yhteistyön lisäämiselle sekä näiden ja elinkeinoelämän yhteistyölle on kasvavaa tarvetta. Lapin yliopisto ja Lapin ammattikorkeakoulu muodostama Lapin korkeakoulukonsernin, LUC:n panostaa alueellisen innovaatioympäristön kehittämiseen mm. yhteisen innovaatio-ohjelman 2014 – 2020 kautta. Lapin maakunta on aktiivinen toimija Euroopan komission Älykkään erikoistumisen toimeenpanossa. Maakunnassa toteutetaan strategista Arktisen erikoistumisen ohjelmaa, joka on keskeinen osa Lapin maakuntaohjelmaa. Tavoitteena on vahvistaa asemaa kansainvälisenä arktisen osaamisen, tiedon ja tietoliikenteen keskuksena ja arktisen alueen yhdistäjänä. Päämääränä on tuottaa lisäarvoa alueen yrityksille ja muille toimijoille sekä lisätä alueelle saatavaa kansainvälistä rahoitusta. Lappiin on muodostettu viisi älykkään erikoistumisen klusteria, jotka edesauttavat Lapin arktisen erikoistumisen ohjelman toteuttamista sekä vahvistavat tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Klusterit muodostuvat Lapin korkeakouluista, tutkimuslaitoksista, yrityksistä, elinkeinoelämän tukipalveluista, rahoittajista sekä muista alueen toimijoista. Klusterit ovat Arktisen teollisuuden ja kiertotalouden klusteri, Arktinen älykäs maaseutuverkosto, Arktinen turvallisuusklusteri, Arktiset kehittämissympäristöt ja Arktinen muotoiluklusteri. Lisäksi hyvinvointialoille ja matkailuun käynnistetään klustereita. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI) on alueen matkailuelinkeinon näkökulmasta tärkeä yhteistyökumppani tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistämiseksi.

LIKKUMISEN, LUONNONYMPÄRISTÖN JA ASUMISEN TILANNEKUVA

Saavutettavuus ja sujuvat logistiikkaketjut ovat avaintekijöitä Lapin elinkeinoelämälle. Tällä hetkellä logistiikan haasteina ovat mm. merkittävästi muuta Suomea ja Eurooppaa suuremmat kustannukset, pitkät etäisyydet ja tiestön huonontuminen. Biotalous, kaivostoiminnan ja matkailun kehitys tuo uusia tarpeita tiestön, ratayhteyksien, lentoasemien ja lentoyhteyksien sekä satamien ja meriväylien kehittämiseksi. Mm. Mahdolliset uudet kaivokset ja raskaan kaivosliikenteen kasvu vaativat käynnistyäkseen investointeja kaivoksille johtavien maanteiden rakentamiseen ja parantamiseen. Kaivoskuljetuksissa käytettävät reitit suuntautuvat nykyisiä yhteyksiä pitkin Perämeren satamiin ja länsirannikon jatkojalostuslaitoksille. Siksi nykyisten kuljetusreittien kehittäminen Perämeren ja merenkurkun satamien kautta on kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto kasvavan liikenteen tarpeisiin.

Alueen merkittävimmät satamat ovat Ajos Kemissä sekä Röyttä Torniossa. Erityisesti Kemien meriväylän syventäminen on tärkeää mm. tulevien kaivosinvestointien vuoksi. Keskeisellä agendalla on myös raideliikenteen sähköistäminen välillä Laurila-Haaparanta. Väli on Ruotsin ja Suomen alueelle sijoittuvan teollisuuskeskittymän ns. Perämeren kaaren viimeinen sähköistämätön osuus ja muodostaa siten pullonkaulan liikenteen kehittämiseksi. Hannukaisen kaivoksen toteutuessa myös Laurila-Kolari -ratayhteys tulisi sähköistää. Alueella on viisi lentoasemaa (Ivalo, Enontekiö, Kittilä,

Rovaniemi ja Kemi-Tornio), joiden toiminnan ylläpitäminen on elinkeinoelämän näkökulmasta olennaisen tärkeää.

Matkailun laajenemisen osalta on huomioitava ympärivuotisen matkailun tarpeet, liityntäyhteydet lento- ja rautatieasemille ja kansainväliset joukkoliikenneyhteydet. Pienillä lentokentillä on haasteena toiminnan turvaaminen. Riittämättömät lentoyhteydet ovat kasvun esteenä erityisesti Kemi-Tornio-alueella. Matkailun kasvun kannalta on sitä parempi, mitä enemmän Lappiin tulee suoria kansainvälisiä lentoyhteyksiä; Lapin matkailualueet tekevätkin työtä uusien lentoyhteyksien avaamiseksi. Uusia yhteyksiä on avattu mm. Keski - Euroopasta. Myös Finnair on lisännyt merkittävästi Lapin lentojaan. Viime vuosina kaikkien Lapin lentoasemien matkustajien määrä on merkittävästi kasvanut, erityisesti ulkomaalaisten matkustajien osalta.

Koillisväylän avautumiseen kansainväliselle meriliikenteelle varaudutaan. Liikennevirasto on liikenne- ja viestintäministeriön toimeksiannosta käynnistänyt alustavan selvityksen Jäämeren ratayhteydestä. Selvityksessä tarkastellaan hankkeen teknisiä toteuttamismahdollisuuksia, kannattavuutta sekä vaikutuksia. Selvitystyö tehdään yhdessä norjalaisten, ruotsalaisten ja venäläisten kanssa.

Lapissa on vireillä lukuisia valtakunnallisestikin mittavia hankkeita, mikä on näkynyt maakuntakaavoituksessa. Tasapainoisen kehittymisen kannalta on tärkeää huolehtia luontoarvojen yhteensovittamisesta muiden maankäyttöintressien kanssa; on otettava huomioon, että liki koko Lappi on poronhoitoaluetta ja pohjoisin Lappi on saamelaiden kotiseutualue, jonne myös luonnonsuojelualueet painottuvat. Yleisesti Lapin luonnonsuojelutilanne on kattavuudeltaan hyvä. Lapin luonnontilaiset ja erämaiset vesistöt ja Suomen viimeiset rakentamattomat lohjoet ovat tärkeitä. Valtaosa Lapin suuremmista joista ja järvistä sekä rannikkovesistä on hyvässä tai erinomaisessa tilassa, myös pohjavesien tila on pääosin hyvä. Ympäristöasioissa korostuvat kansainvälisyys ja arktisuus. Lapin arvokkaat maisemat ja kulttuuriympäristöt ovat merkittävä voimavara ja niiden säilyminen vaatii jatkuvia toimenpiteitä.

Lapissa hengitetään tutkitusti Euroopan puhtainta ilmaa. Teollisuudessa kierrätyksen ja resurssitehokkuuden kehittämistoimissa edetään tavoitteellisesti ja tämän ympärille on syntynyt erilaisia kiertotalouden innovatiivisia hankkeita mm. Meri- Lapin ja Rovaniemen alueelle. Lapin uusiutuvat energiavarat ovat runsaat ja monipuoliset, mikä mahdollistaa energiantuotannon myös muualle Suomeen. Vesivoima on Lapin tärkein sähköntuotantomuoto, ja vuotuinen tuotanto on noin 35 % koko Suomen vesivoimatuotannosta. Lapissa on edellytyksiä laajamuotoiselle tuulivoimatuotannolle, mutta niiden suunnittelu on osoittautunut melko haasteelliseksi. Turpeen asema lappilaisessa energiatuotannossa on merkittävä, puu ja tuulivoima kasvattavat osuuttaan. Puuntuotannollisesti tarkasteltuna metsien hakkuut ovat kestäväällä pohjalla, ja niitä olisi mahdollisuus lisätäkin. Puupolttoaineita ja turvetta hyödyntäviin energialaitoksiin on Lapissa investoitu voimakkaasti 2000-luvulla.

Lapin väestö sijoittuu pääasiassa keskuksiin ja niiden työssäkäyntialueille. Työmatkat ovat aluerakenteen hajautumisesta ja asumisen sekä työpaikkojen eriytymisestä johtuen yhä kasvaneet. Harvan asutuksen ja pitkien välimatkojen vuoksi joukkoliikenteen hyödyntäminen kuntien välisessä pendelöinnissä on Lapissa haaste. Vuonna 2015 työssäkäyvistä noin 18 prosenttia pendelöi. Lapissa asutaan pinta-aloittain tarkasteltuna väljemmin suhteessa muuhun maahan. Vuonna 2016 Lapin

keskimääräiset asuntojen kuukausivuokrat nousivat maan keskiarvoa vähemmän. Vuonna 2016 yhden hengen asutokuntia oli 43,3 %. Asutokannan suhteen esiintyy paikoittain kohtaanto-ongelmia, mm. asutopulaa esiintyy etenkin kasvavissa matkailukeskitymissä. Vuonna 2016 Lapissa vanhojen osake-asuntojen neliöhinta oli jopa n. 40 % matalampi koko maahan verrattuna. Uusien asuntojen neliöhinta on edelleen alhaisempi suhteessa koko maahan. Digitalisaatio ja etätyö ovat Lapille suuri mahdollisuus, ja laajakaistasaatavuus onkin merkittävässä asemassa. Puhelin- ja nettiyhteydet ovat parantuneet, mutta riski siitä, että kuituyhteydet eivät toteudu laisinkaan, kasvaa monilla alueilla. Noin puolessa Lapin kunnista kiinteän 100 megan laajakaistasaatavuus on alle 25 prosentilla kotitalouksista. Mobiiliyhteydet kehittyvät operaattorivetoisesti. Kuituyhteydet ovat kehittyneet valtion ja kuntien tuella. EU-rahoituksen turvin on kehitetty sähköisiä palveluita.

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN DYNAMIIKKA

Lapissa näkyy positiivista kehittymistä nuorten ja lapsiperheiden taloudellisessa tilanteessa, vaikka Lapin väestön terveys ja sosiaalinen hyvinvointi on joiltakin osin huonompi suhteutettuna koko maahan. Lapissa on vuonna 2016 korkea Kelan ikävakioitu sairastavuusindeksi (113), joka on pysynyt viimeisen kymmenen vuoden ajan stabiilina. Niin ikään kansansairauksien summaindeksi kertoo väestön korkeasta sairastavuudesta. Elämänlaatunsa (20-64-vuotiaat) hyväksi kokevien osuus oli vuonna 2015 yhteensä 54,6%, kun koko maan vastaava luku oli 55,2 %. Vuoden 2015 lopussa taloudellisen huoltosuhteen tunnusluku oli 165, luku on heikompi kuin maan em. Keskiarvo. Vuonna 2015 aktiivisesti järjestötoimintaan tms. Lapissa osallistui 20-64-vuotiasta 24,2 %. Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa 2017 oli 58 % ja viimeisissä eduskuntavaaleissa 69,1 %, jotka molemmat jäivät aavistuksen matalammaksi koko maan keskiarvoon verrattuna.

Kouluterveyskyselyn mukaan lappilaisten nuorten terveyskäyttäytyminen on samansuuntaista kuin koko maassa. Lappilaisten nuorten liikunnan harrastaminen on hieman lisääntynyt, vaikkakin se on vielä liian vähäistä. Koulu-uupumus on hieman kasvussa. Lapin 20-64-vuotiaasta väestöstä vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien osuus on ollut 22,3 % vuonna 2015. Tupakointi on vähentynyt muun maan lailla, mutta nuuskaamisen määrä on Lapissa hieman korkeampi suhteutettuna koko maahan. Nuorten humalajuominen on vähentynyt. Yksinäisyys on lisääntynyt niin nuorten kuin aikuisten keskuudessa; yli 20-vuotiaiden lappilaisten nuorten kokema yksinäisyys oli hieman yleisempää kuin koko maassa. Lapissa toimeentulotukea pitkäaikaisesti saavien nuorten 18-24-vuotiaiden lukumäärä on alhaisempi suhteutettuna muuhun maahan, toimeentulotukea saaneiden perheiden lukumäärä oli laskussa.